

Οι γυναίκες της Ελληνικής Επανάστασης του 1821. Σύζυγοι, μάνες, κόρες, αδελφές... ηρωίδες!

των Ανδριάνα Μαρίνη, Σοφία Μασοκώστα, Μαριλένα και Νικολέτα Περγαντή, μαθητριών Β' γυμνασίου

Η Ελληνική Επανάσταση ή Επανάσταση του 1821 ήταν η ένοπλη εξέγερση την οποία διεξήγαγαν επαναστατημένοι Έλληνες εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, με σκοπό την αποτίναξη της οθωμανικής κυριαρχίας και τη δημιουργία ανεξάρτητου κράτους.

Ο Φώτος Πολίτης είχε τονίσει πως η Ελληνική Επανάσταση μένει αιώνια φωτεινή εστία στη ζωή του έθνους μας όχι διά τα επιτελεσθέντα κατ' αυτήν πολεμικά κατορθώματα, αλλά για τη δημιουργία του ιδεώδους εκείνου τύπου του Αγωνιστού, που προβάλλει μέσα από τα γεγονότα. Μόνο η μορφή του ελεύθερου ανθρώπου ανύψωσε εις σημασία γεγονός την Επανάσταση.

Στην Ελληνική Επανάσταση υπήρξαν και γυναίκες που διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο και αναδείχτηκαν σε φωτεινά σύμβολα. Η ιδέα της ελευθερίας είχε εμπυχώσει πολλές

Εικόνα 1: Άρι Σέφερ, Ελληνίδες εκλιπαρώντας για βοήθεια

Ελληνίδες που παρά τις συνθήκες ζωής, τα ήθη και τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία της οθωμανικής αυτοκρατορίας σήκωσαν κι εκείνες το λάβαρο της Επανάστασης και συνέδραμαν στον κοινό αγώνα. Γνωστές και άγνωστες γυναικείες μορφές της ελληνικής επανάστασης, που έδωσαν ακόμα και την ζωή τους για την ελευθερία της πατρίδας μας.

Εικόνα 2: Σουλιώτισσες – Δημοσιεύτηκε στο «Δημήτρης Φωτιάδης, Η Επανάσταση του 1821», εκδ. Μέλισσα 1971

Ελληνίδες, οι οποίες αγωνίστηκαν για την ελευθερία και θυσιάστηκαν για να μην πέσουν στα χέρια του εχθρού, αλλά και γυναίκες, που διέθεσαν την περιουσία τους στον αγώνα και πέθαναν σε συνθήκες απόλυτης ένδειας.

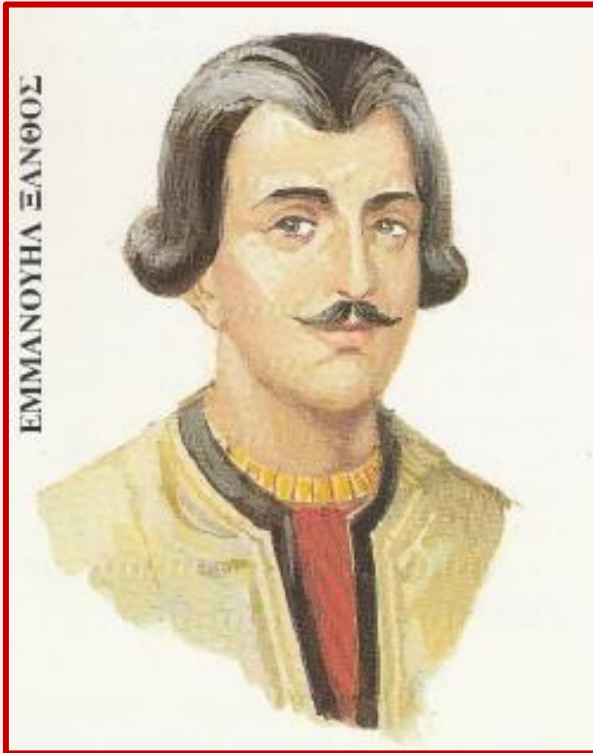
Γυναίκες ονομαστές, όπως η Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα και η Μαντώ Μαυρογένους.

Και κάποιες άλλες, πήραν τα όπλα και στάθηκαν γενναία στο πλευρό των ανδρών χωρίς να είναι ιδιαίτερα γνωστές, όπως η καπετάνισσα Κωνσταντίνα Ζαχαριά, η Σπαρτιάτισσα Σταυριάννα Σάββαινα, η Δόμνα Βισβίζη, η Μόσχω Τζαβέλα, η Σεβαστή Ξάνθου, η Ελισάβετ Υψηλάντη, η Ακριβή Τσαρλαμπά, η Λένω Μπότσαρη, η Ευφροσύνη Νέγρη κ.ά.

Μια μόνο μια λέξη ταιριάζει σ'αυτές τις γυναίκες:

“ΑΘΑΝΑΤΕΣ”

Σεβαστή Ξάνθου

Εικόνα 3: Ο Εμμανουήλ Ξάνθος (Πάτμος, 1772 – Αθήνα, 28 Νοεμβρίου 1851) ήταν Έλληνας γραμματικός, έμπορος και επαναστάτης. Υπήρξε ο εμπνευστής και ένας από τους τρεις ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας μαζί με τον Νικόλαο Σκουφά και με, τον Αθανάσιο Τσακάλωφ. Η προσφορά του στην Ελληνική Επανάσταση του 1821, θεωρείται υψίστης σημασίας και θεωρείται ανεκτίμητη.

Η Σεβαστή Ξάνθου ή αλλιώς Κρουστάλα, ζούσε στο Αρναούτκιοϊ της Κωνσταντινούπολης, ένα προάστιο στην ευρωπαϊκή όχθη του Βοσπόρου με την ελληνική ονομασία Μέγα Ρεύμα. Ζούσε εκείμαζί με την μητέρα της Μαριόρα και τις δύο αδελφές της Ευφροσύνη και Ελένη. Το 1815, μόλις ένα χρόνο μετά την ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας και σε ηλικία 17 ετών, η Σεβαστή θα παντρευτεί τον Εμμανουήλ Ξάνθο, μέλος και ένας από τους ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας, μιας ελληνικής συνωμοτικής οργάνωσης κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Από αυτό τον γάμο θα προκύψουν τρία παιδιά ο Νικόλαος, ο Περικλής και η Ασπασία. Όταν ξεσπά η Ελληνική Επανάσταση το 1821, η οικογένεια θα μεταφερθεί από την Κωνσταντινούπολη στο Ιζμαήλ της σημερινής Ουκρανίας, για μεγαλύτερη ασφάλεια, μαζί πάντα με την μητέρα και τις αδελφές της Σεβαστής, ενώ το 1822 με πρωτοβουλία της Σεβαστής αισθανόμενη το εχθρικό περιβάλλον γύρω της θα εγκαταλείψουν το Ιζμαήλ και θα εγκατασταθούν στο Κισνόβι, τη σημερινή πρωτεύουσα της Μολδαβίας, Κισινάου.

Η απουσία του Εμμανουήλ Ξάνθου ήταν συχνή και για μεγάλα χρονικά διαστήματα, αρχικά λόγω της ανάληψης της ευθύνης για την οργάνωση της Ελληνικής Επανάστασης και αργότερα λόγω του εγκλεισμού του σε μοναστήρι στο Μαρτζινένιτης Ουγγροβλαχίας. Κατά την διάρκεια της απουσίας του, την οικογένειά του θα αναλάβουν να φροντίζουν έμπιστα σε

αυτόν άτομα όπως ο σύγαμπος του Μιχαήλ Μιχάλογλου (σύζυγος τής Ευφροσύνης), και ο Μιχαήλ Φωκιανός, ο οποίος θα αναλάβει την διαχείριση των οικονομικών τής οικογένειας.

Η Σεβαστή Ξάνθου βίωσε για αρκετά χρόνια την απουσία του συζύγου της, παρ' όλα αυτά αντεπεξήλθε μεγαλώνοντας την οικογένειά της. Ήρθε σε επαφή με αρκετούς αγωνιστές, μέλη της Φιλικής Εταιρείας και εξέχουσες προσωπικότητες εκείνης της εποχής ζητώντας βοήθεια και πληροφορίες για τον Αγώνα. Βοήθησε ποικιλοτρόπως τον σύζυγό της στη Φιλική Εταιρεία και στον μετέπειτα βίο του που είχε δυσκολίες.

Λόγω της μεγάλης απουσίας του Εμμανουήλ Ξάνθου για την Επανάσταση του 1821, δεν ήταν δυνατόν να είναι μαζί για μεγάλο μέρος του έγγαμου βίου τους. Για κάμποσα χρόνια δεν έδινε σημεία ζωής ο Εμμανουήλ Ξάνθος. Η Σεβαστή Ξάνθου του έστειλε 27 επιστολές και ο Εμμανουήλ Ξάνθος 2 επιστολές. Αυτό το γεγονός μας δείχνει πως αφιέρωσαν την ζωή τους στην ελληνική επανάσταση.

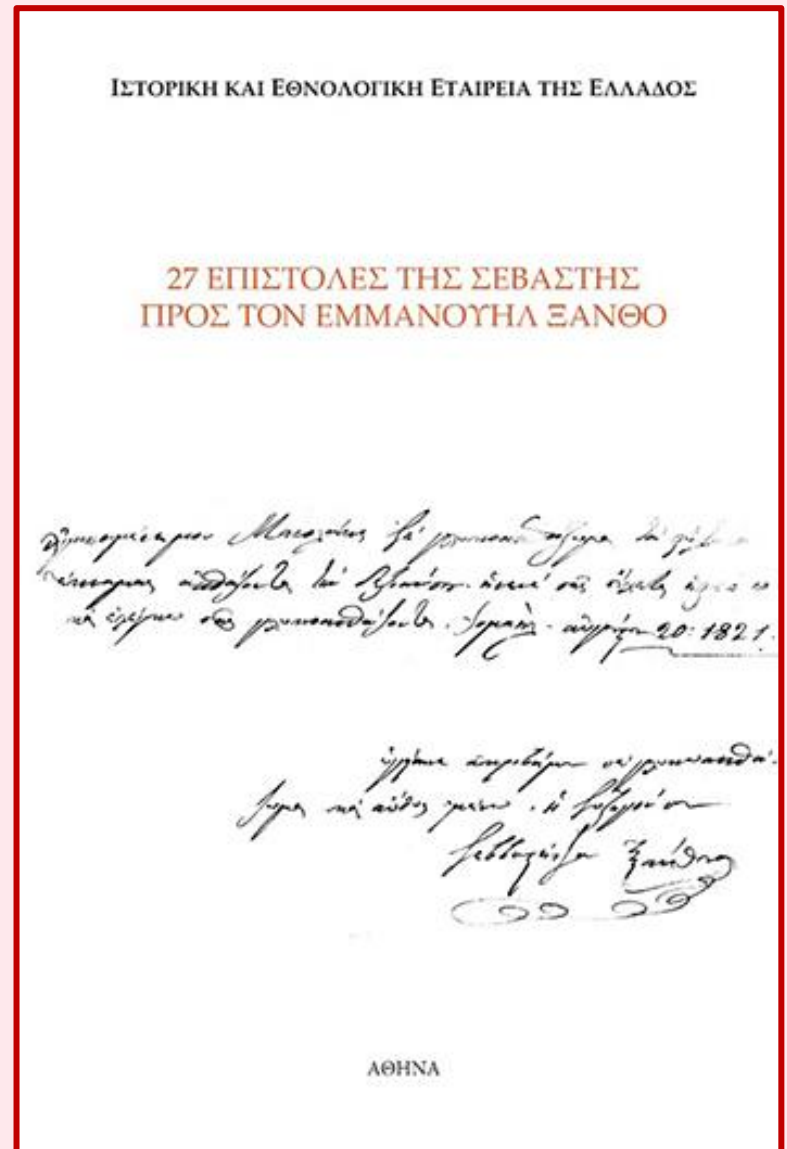
Νυν υπέρ πάντων αγών.

Εικόνα 4:

27 επιστολές της Σεβαστής προς τον Εμμανουήλ Ξάνθο και δύο επιστολές από τον Εμμανουήλ Ξάνθο προς τη Σεβαστή

Εισαγωγή-Μεταγραφή: Τρισεύγενη Τσίμπανη-Δάλλα. Αθήνα 2014, σ. 94

Στην έκδοση παρουσιάζεται η αλληλογραφία, επιστολές-αντίγραφα από σταχωμένο τετράδιο, μεταξύ της Σεβαστής και του Εμμανουήλ Ξάνθου, η οποία ξεκινά από την Κωνσταντινούπολη τον Ιούνιο 1819 και καταλήγει στο Βουκουρέστι τον Σεπτέμβριο 1828.

Μετά το τέλος της επανάστασης στην περιοχή της Μολδοβλαχίας, και την αποτυχημένη απόπειρα απόδρασης του Αλέξανδρου Υψηλάντη στο Μουγκάτς, ο Εμμανουήλ Ξάνθος αναγκάστηκε να φύγει για τη Βλαχία. Εκεί επί 10ετία εργαζόταν ως εμποροϋπάλληλος, μέχρι την επιστροφή του στην Ελλάδα το 1837. Έζησε τα υπόλοιπα χρόνια της ζωής του με την οικογένειά του σε πλήρη ανέχεια, μάταια αποζητώντας από το Δημόσιο σύνταξη, ή έστω ένα ελάχιστο βοήθημα. με αναφορά του προς την Εθνοσυνέλευση το 1843, η οποία διασώζεται, ομολογεί ότι στερείται και «αυτού του εκούσιου άρτιου».

Η εφημερίδα της εποχής Αγών, τόνισε το γεγονός, ότι ο Ξάνθος θα έφθανε, ασφαλώς, σε δεινότερη οικονομική κατάσταση, εάν η γυναίκα του, η Σεβαστή, δεν φρόντιζε να πουλήσει τα «στολίδια» της και να χτίσει μια καλύβα, ένα σπιτάκι στην οδό Νικοδήμου, ακριβώς στη γωνιά που συναντάται σήμερα με την οδό Βουλής. Χάρη στην πρόνοιά της είχε τρία κεραμίδια να βάλει από κάτω το ασπρισμένο κεφάλι του. Επιπρόσθετα, και από την πενιχρή σύνταξη των 140 δραχμών που έπαιρνε από το Κράτος, έδινε τις 70 ως τοκοχρεολύσιο για να καλύψει το χρέος του σπιτιού, που είχε πάρει συμπληρωματικά σαν δάνειο. Με πόση συγκίνηση θυμόταν, στη μιζέρια τους, πως ενώ συνωμοτούσαν στο σπιτάκι τους στην Πόλη, το 1818, είχε πει μια νύχτα, η γυναίκα του Σεβαστή, στον Παπαφλέσσα:

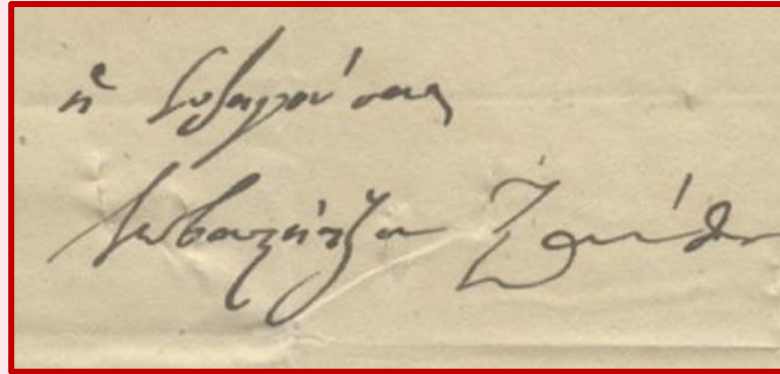
«Εσείς μου ανάψατε φωτιά στο σπίτι μου».

«Υποπτεύθηκαν, ότι ξέρει τα πάντα, ότι φοβάται και ότι είναι επικίνδυνη. Και είπαν στον Ξάνθο που τη λάτρευε, πως έπρεπε να λείψει από τη μέση. Οδυστυχής, πάλεψε να τους πείσει, ότι δεν ξέρει τίποτα».

«Επιτέλους, σκοτώστε την, τους είπε, αλλά βεβαιωθείτε πρώτα».

«Ο Αναγνωστόπουλος, εκ των Φιλικών, που της είχε πει αλληγορικά το θέμα των διαβουλίων κι ήταν ένοχος κάπως, ανέλαβε να την εξιχνιάσει. Και την έσωσε». (Σπύρος Μελάς, Φιλικοί, οι Άνδρες που άνοιξαν στο Γένος το δρόμο της Λευτεριάς, Αθήνα 1960)

Πηγή: <https://www.rodiki.gr/article/245041/o-8200-patmios-emmanoyhl-xanthos-kai-h-filikh-etairia>

Εικόνα 5: Η υπογραφή της Σεβαστής Ξάνθου είναι το μόνο που έχει διασωθεί

Πηγές:

https://el.wikipedia.org/wiki/Σεβαστή_Ξάνθου

<https://www.e-prologos.gr/οι-γυναίκες-της-ελληνικής-επανάσταση/>

<https://www.taxydromos.gr/Epistoles/408887-gynaikeies-morfes-gnwstes-kai-agnwstes-ths-ellhnikhs-epanastashs-hrwides-po.html>

<https://www.rodiaki.gr/article/245041/o-8200-patmios-emmanoyhl-xanthos-kai-h-filikh-etairia>

<https://nhmuseum.gr/ekdoseis/arxeia/item/119-27-epistoles-tis-sevastis-pros-ton-emmanouil-ksantho-kai-dyo-epistoles-apo-ton-emmanouil-ksantho-pros-ti-sevasti>

Μόσχω Τζαβέλα

Εικόνα 6: Μόσχω Τζαβέλλα

Η Μόσχω Τζαβέλα (1750-1804) ήταν γυναίκα του περίφημου πολέμαρχου του Σουλίου και εθνικού ήρωα Λάμπρου Τζαβέλα και μητέρα τεσσάρων παιδιών: Του πρωτότοκου Φώτου, που δηλητηριάστηκε από τον Αλή Πασά και πέθανε στην Κέρκυρα το 1809 (στο σπαθί του οποίου ορκίζονταν οι Σουλιώτες επί δεκαετίες), του Γεωργάκη Τζαβέλα, που φονεύθηκε στο Σούλι, του Ζυγούρη Τζαβέλα, που φονεύθηκε το 1823 σε μάχη με τους Οθωμανούς και της Σόφως Τζαβέλα, η οποία πληγώθηκε σοβαρά στο δεξί της μάτι κατά τη δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου και γιαγιά του Κίτσου Τζαβέλα (διετέλεσε πρωθυπουργός τα έτη 1847-1848).

Όταν σκοτώθηκε ο άνδρας της η Μόσχω πήρε τη θέση του στη Δημογεροντία των Σουλιωτών και έλαβε μέρος με επιτυχία σε πολλές μάχες κατά των Τουρκαλβανών. Ο Χριστόφορος Περραιβός στην προαναφερθείσα ιστορία του έγραψε ότι όταν ο Αλή Πασάς κρατούσε όμηρο τον γιο της Φώτο και απειλούσε ότι θα τον ψήσει ζωντανό, εκείνη του εμήνυσε να της στείλει κι εκείνης ένα μέρος από

το σώμα του να το φάει, παρά να προδώσει την πατρίδα της.

Ξακουστή για τον ηρωισμό της, πέρασε στην Ιστορία του έθνους μας και έμεινε ζωντανή μέσα από την παράδοση τα δημοτικά μας τραγούδια. Πολυτραγουδισμένη για το απaráμιλλο θάρρος της, την αγάπη της για την Πατρίδα και την ανιδιοτέλειά της.

Γεννήθηκε το 1760 και αγωνίστηκε το 1792 εναντίον του Αλή Πασά ως αρχηγός 400 Σουλιωτισσών. Χάρη στη Μόσχω οι Σουλιώτες κέρδισαν την περίφημη μάχη της Κιάφας, συντρίβοντας κι εξοντώνοντας (αυτοί, μια χούφτα άνθρωποι) τον πανίσχυρο στρατό του Αλή. Η επιχείρηση αυτή κόστισε στο στρατό του Αλή 2.000 περίπου νεκρούς (μερικοί τους υπολόγιζαν σε 3.000) και 207 αιχμαλώτους, ενώ οι Σουλιώτες είχαν 74 νεκρούς κι 97 τραυματίες. Ανάμεσα στους νεκρούς ο Κίτσος Τζαβέλλας, ανάμεσα στους τραυματίες ο Λάμπρος Τζαβέλλας. Από τις γυναίκες μόνο δύο τραυματίστηκαν.

Ο Φωτιάδης γράφει στον «Καραϊσκάκη»:

«Τρακόσες άδραξαν τ' άρματα και χίμηξαν μπροστά με τη Μόσχω. Απάνω τους, φώναζε η μια στην άλλη, απάνω τους, τι τα κοιτάμε τα σκυλιά; Αυτές δεν ήταν γυναίκες, μα μαινάδες. Ξεμαλλιασμένες ή ουρλιάζοντας με γυμνωμένα τα σπαθιά στα χέρια χύθηκαν να φάνε τους οχτρούς. Οι Αληπασαλίδες, άμα τις είδαν να ροβολάνε κατά πάνω τους, τις άρχισαν στις βρισιές και στα αισχρολόγια. Τότες η Μόσχω η Τζαβέλαινα [...] φωνάζει: Να ωρέ Τούρκοι, ελάτε αν σας κιοτάει!».

Εικόνα 7:

Πίνακας του πρώτου μισού του 19ου αιώνα, του μεγάλου Γερμανού Φιλέλληνα Στρατηγού Carl Wilhelm Freiherr von Heideck (1788 – 1861). Ο πίνακας απεικονίζει την Μόσχω Τζαβέλλα πάνω από τον σοβαρά τραυματισμένο Λάμπρο Τζαβέλλα στη μάχη της Κιάφας (Ιούλιος 1792). Πρόκειται για δύο ιδιαίτερα εμβληματικές και ηρωικές μορφές της προεπαναστατικής περιόδου. Κατά τη διάρκεια της μάχης μία χούφτα Σουλιωτών νίκησε 10.000 Τουρκαλβανούς. Η Μόσχω, επικεφαλής 400 Σουλιωτισσών, έτρεψαν σε φυγή πολυάριθμους εχθρούς που επιχείρησαν να τις αιχμαλωτίσουν. Ο ηρωισμός της Μόσχως έχει απαθανατιστεί στα δημοτικά τραγούδια και έχει επηρεάσει και την φιλελληνική τέχνη.

Εικόνα 8: Οι προτομές του Λάμπρου και της Μόσχως Τζαβέλα, μπροστά από το αναστηλωμένο σπίτι τους στο Σούλι, που λειτουργεί ως μουσείο.

Μπροστά σε αυτό το θέαμα των μαχόμενων γυναικών, οι Αλβανοί έκπληκτοι και τρομαγμένοι, το έβαλαν στα πόδια με τη Μόσχω μαινόμενη να τους κυνηγά ξοπίσω. Αλαφιασμένη από το κυνηγητό, φτάνει στον πύργο που υπερασπίζεται ο ανιψιός της Κίτσος Τζαβέλας και τον αντικρίζει νεκρό. Τότε σκύβει, τον φιλά και του σκεπάζει βιαστικά το πρόσωπο με την ποδιά παίρνοντας στο κατόπι τον στρατό του Αλή Πασά. Στο πλάι της πολεμά κι η κόρη της η Σόφω. Ο Αλή Πασάς, ντροπιασμένος, πηδάει στο άλογο και τρέχει καλπάζοντας να κρυφτεί στα Γιάννενα.

Ο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης αποθανάτισε τη σκηνή του πανικού των Τουρκαλβανών με τους γνωστούς στίχους:

Τ' άλογο, τ' άλογο , Ομέρ Βρυώνη,
το Σούλι εχίμηξε και μας πλακώνει .
Τ' άλογο, τ' άλογο ακούς σφυρίζουν,
ζεστά τα βόλια τους μας φοβερίζουν.

Η Γαλάτεια Γρηγοριάδου – Σουρέλη γράφει έναν πολύ διδακτικό διάλογο για εμάς, μεταξύ της Μόσχας και του γιου της Φώτου. Πριν από μια μάχη με τους Τουρκαλβανούς ο Φώτος της εξομολογήθηκε ότι φοβόταν το θάνατο και ότι ντρέποταν γι' αυτό. Η Μόσχω του απάντησε: «Μην ντρέπεσαι γιατί είσαι άνθρωπος παιδί μου και οι άνθρωποι φοβούνται το θάνατο. Θέλουν να ζήσουν, να χαίρονται τον ήλιο, να κάνουν

Εικόνα 9: Αίθουσα του μουσείου της Οικίας Τζαβέλα.

παιδιά, να γλεντάνε. Γι' αυτό έχει αξία ο δικός μας πόλεμος. Ενώ φοβόμαστε το θάνατο κι αγαπάμε τη ζωή, αγώνα κάνουμε... Όταν πολεμάς για κάτι τόσο μεγάλο, όπως είναι λευτεριά, μη φοβάσαι το θάνατο» (από το βιβλίο της «Στις ρίζες της λευτεριάς», εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2004, σελ. 157-158).

Η Μόσχω μετά την καταστροφή του Σουλίου ακολούθησε το δρόμο προς την Πάργα και από κει στα Επτάνησα. Άνθρωποι που τη συνάντησαν στη Κέρκυρα, μετά την καταστροφή του Σουλίου, την περιγράφουν σα γυναίκα μάλλον μικρόσωμη, με όμορφο πρόσωπο, μελαχρινή με μάτια σπιθάτα και με μια φωνή που μπορούσε να την υψώσει, όταν ήθελε, με ένταση βροντής και με μεγάλο κύρος στη σουλιώτικη πολιτεία. Η Μόσχωπιθανολογείται πως πέθανε μεταξύ το 1804.

Για τη Μόσχω Τζαβέλα ένα δημοτικό τραγούδι γράφει:

«Ο πόλεμος αρχίνησε κι ανάψαν τα τουφέκια

... κι όλοι έπιασαν και σπάσανε τις θήκαις τω σπαθιών

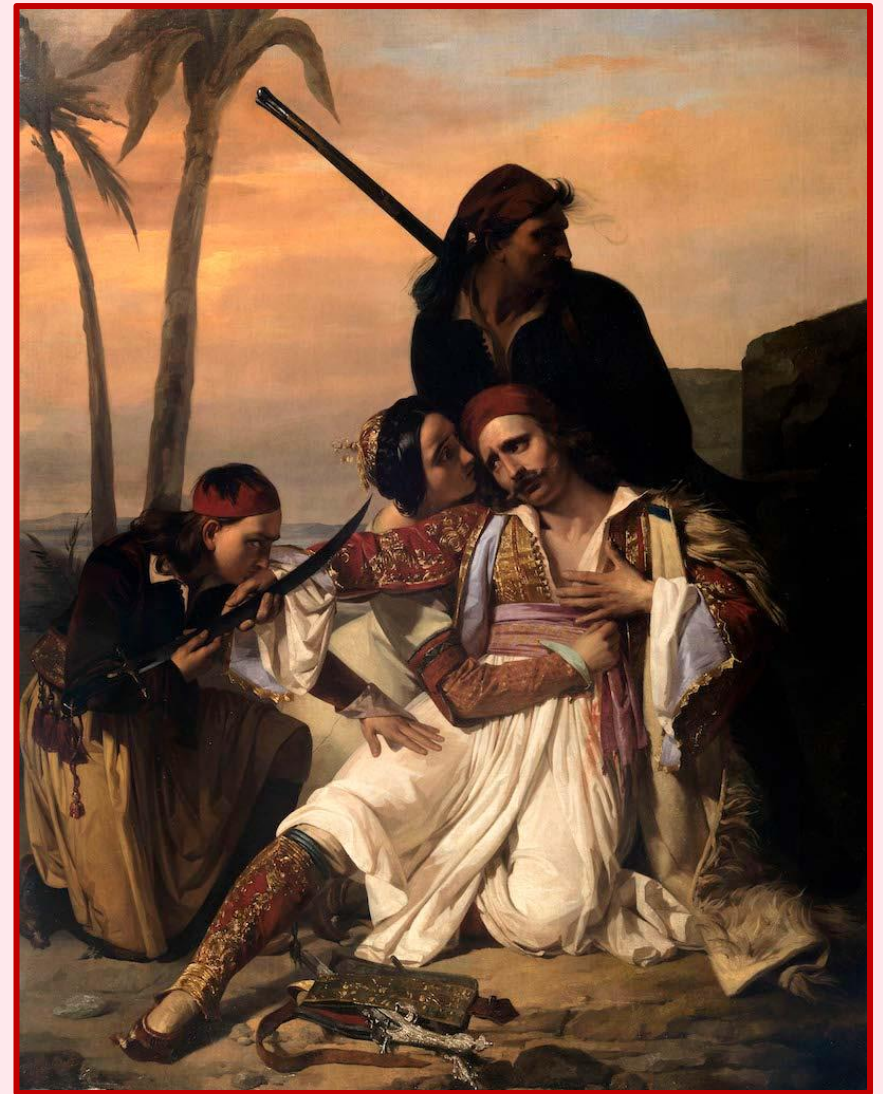
τους,

Τους Τούρκους βάνουνε μπροστά, τους βάνουν σα κριάρια.

Άλλοι έφευγαν και άλλοι έλεγαν “Πασά μου ανάθεμά σε

Μέγα κακό μας έφερες τούτο το καλοκαίρι,

Εχάλασες τόση Τουρκιά, σπαΐδες κι Αρβανίτες.

Εικόνα 10: Ο θάνατος του Σουλιώτη αγωνιστή Λάμπρου Τζαβέλλα, οπλαρχηγού από το Σούλι, που σκοτώθηκε το 1792, κατά τη διάρκεια μάχης με δυνάμεις του Αλή Πασά. Το θέμα ενέπνευσε πολλούς καλλιτέχνες. Εδώ:

Ελαιογραφία, αντίγραφο χαρακτηριστικού του L. Lipparini.
Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Αθήνα

Δεν είν' εδώ το Χόρμοβο, δεν είναι η Λαμποβίτσα,
Εδώ ειν' το Σούλι το κακό, εδώ ειν' το Κακοσούλι,
Που πολεμούν μικρά παιδιά, γυναίκες σαν τους άνδρες,
Που πολεμάει η Τζαβέλαινα σαν άξιο παλικάρι”».

(Από Ν.Γ. Πολίτη «Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού», ΕΣΤΙΑ, Β' Εκδ., 1925, σελ. 11-12).

Εικόνα 11: Ο θάνατος του Λάμπρου Τζαβέλα, πριν το 1855, Donato Francesco de Vivo. Λάδι σε μουσαμά, 107 χ 132 εκ. Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου. Παράρτημα Ναυπλίου.

Πηγές:

https://el.wikipedia.org/wiki/Μόσχω_Τζαβέλα

<https://cognoscoteam.gr/μόσχω-τζαβέλλα-μία-γενναία-ηρωική-μ/>

<https://geonews.gr/>

<https://www.eefshp.org/portfolio-item/moscho-kai-lampros-tzavellas/>

<https://kyriakouloupoulos.files.wordpress.com/2019/03/ce97-ce93cea5ce9dce91ce99ce9ace91cea3cea4ce9fce9d-ce91ce93cea9ce9dce91.pdf>

<https://eleftherostypos.gr/istories/629680-h-despw-kai-h-mosxw-oi-hrwides-tou-souliou/>

Δέσπω Τζαβέλα

Την ιστορία αυτή διασώζει ο Γιάννης Βλαχογιάννης στο βιβλίο του «Ιστορική Ανθολογία, Ανέκδοτα – Γνωμικά – Περίεργα – Αστεία εκ του βίου διάσημων Ελλήνων 1820-1864». Εκεί γράφει ότι σε ένα νησάκι, τον Κάλαμο, που είναι δίπλα στην Ιθάκη, είχαν καταφύγει πολλοί Σουλιώτες, ανάμεσά τους και η Δέσπω η Τζαβέλαινα, η γυναίκα του Φώτου, που ήταν γνωστή από τους πολέμους του Σουλίου με τον Αλή Πασά πριν από το 1821.

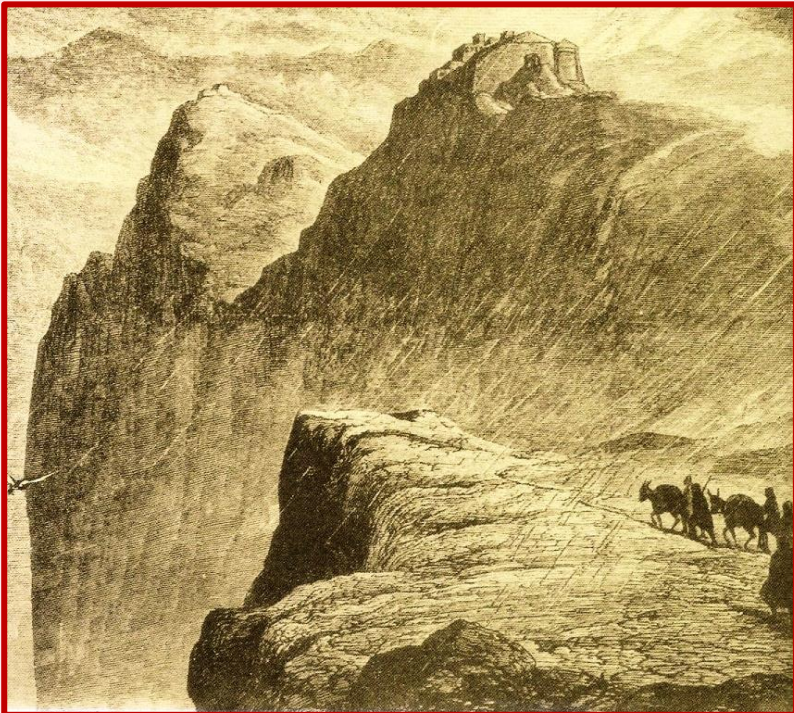
Εκεί, λοιπόν, στα Επτάνησα, οι Σουλιώτες δεν σταμάτησαν τον πόλεμο, που τον συνέχιζαν στο πλευρό των εκεί αδελφών τους. Ανάμεσα στους Σουλιώτες πολεμούσαν και τα δύο παιδιά της Τζαβέλαινας, ο Κίτσος και ο Ζυγούρης, ώσπου έφτασε η είδηση πως σκοτώθηκαν στη μάχη και τα δύο. Τότε μας διηγείται ο Βλαχογιάννης ξεκίνησαν οι Σουλιώτισσες τους θρήνους και τα μαλλιοτραβήγματα, μέχρι που πετάχτηκε ορθή η Δέσπω, έριξε πίσω τα μαλλιά της, σφούγγισε τα δάκρυά της και είπε: «Παύτεωρέ τα κλάματα. Πάσχα έρχεται, σηκωθείτε τώρα να βάψουμε τ' αυγά, τι είναι αμαρτία κι ο θεός μπορεί να μας οργιστεί». Από σεβασμό σηκωθήκανε οι άλλες κι αρχίσανε τη δουλειά. Η πληροφορία του θανάτου

Εικόνα 12: Ary Scheffer “Σουλιώτισσες Γυναίκες”, 1827, Μουσείο Λούβρου

τους όμως ήταν λάθος και τον θρήνο τον διαδέχτηκε η χαρά. Τότε η Δέσπω είπε: Σε ευχαριστώ Θεέ μου που μου τους φύλαξες, μα εγώ πάντα τους έχω ξεγραμμένους. Ο Βλαχογιάννης λέει ακόμα, πως η Δέσπω η Τζαβέλαινα του Φώτου η γυναίκα, έζησε ύστερα ως τα πρώτα χρόνια του Όθωνα και στον Έπαχτο.

Για τη Δέσπω Φώτου Τζαβέλα γράφει και η Καλλιρρόη Παρρέν: «Στην Κέρκυρα, η ρωσική κυβέρνηση πήρε απόφαση να σχηματίσει εξ αυτών (των Σουλιωτών) στρατιωτικόν σώμα, το οποίον εσκόπευε να χρησιμοποιήσει σε δεδομένη στιγμή. Η Κέρκυρα και όλη η Επτάνησος διετέλη υπό ρωσικήν προστασίαν. Διετάχθη λοιπόν ο εκεί Ρώσος στρατηγός Ανρέπ να σχηματίσει οκτώ νέους λόχους από Σουλιώτες εθελοντές, εις τους οποίους διόρισε αξιωματικούς Σουλιώτες. Ο Φώτος Τζαβέλλας, ο Δαγκλής, ο Ζέρβας, ο Δράκος κ.ά. Στρατολόγησε και γυναίκες. Ούτω, η σύζυγος Φώτου Τζαβέλλα ήταν ανώτερη αξιωματικός λόχου εις τον οποίον είχε ταχθεί ο σύζυγός της ως λοχαγός. Έλαβε βαθμό ταγματάρχου σε λόχο που ήταν ο άνδρας της λοχαγός».

Πηγές:

<https://www.enimerotiko.gr/ellada/oi-tzavellaines-oi-gynaikes-iroides-toy-1821-rov-egrapsan-istoria-me-to-tharros-kai-tin-aytothysia-toys/>

<https://www.sophia-ntrekou.gr/2017/03/despw-tzavella.html>

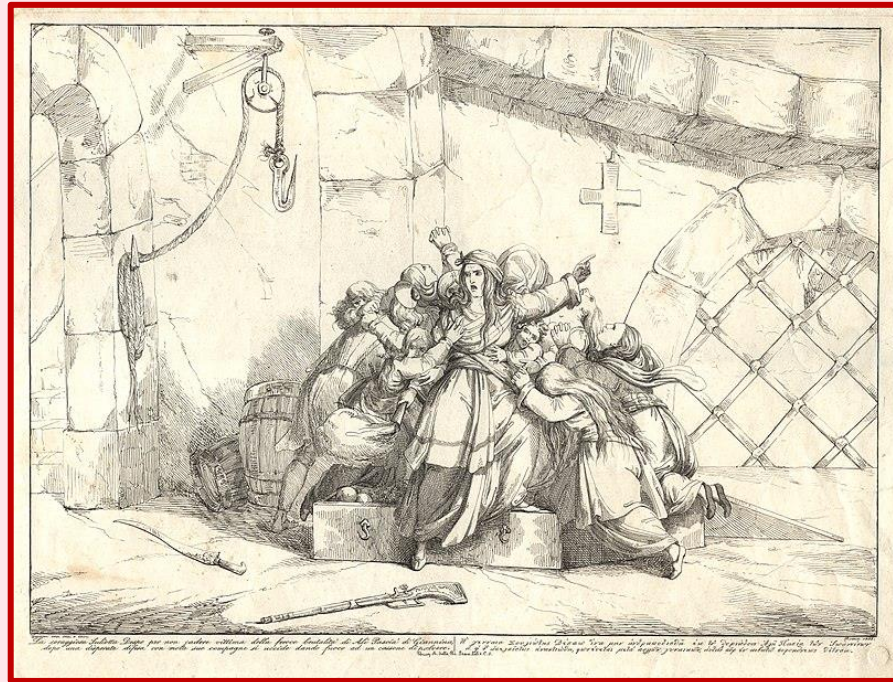
<https://www.e-prologos.gr/oi-gynaikes-tης-ελληνικής-επανάσταση/>

Εικόνα 13: Σούλι

Δέσπω Μπότση

Η Δέσπω Μπότση ήταν Σουλιώτισσα που έμεινε στην ιστορία για την αντίστασή της στα στρατεύματα του Αλή Πασά και τον ηρωικό της θάνατο -μαζί με τα γυναικόπαιδα που είχε υπό την προστασία της - στον πύργο του Δημουλά, στο χωριό Ρηνιάσα (σημ. Ριζά) του Ζαλόγγου στην Πρέβεζα, στις 25 Δεκεμβρίου του 1803.

Η Δέσπω (Δέσποινα) Μπότση, καταγόταν από την σουλιώτικη οικογένεια των Σεχαιών και ήταν γυναίκα του Σουλιώτη οπλαρχηγού Γιωργάκη Μπότση. Η ευρύτερη οικογένεια του Γιωργάκη Μπότση είχε εγκατασταθεί στο σχεδόν παραλιακό χωριό Ρηνιάσα, ήδη από το 1802, φόρου υποτελείς στον Αλή Πασά, όπου ζούσαν πλέον από την γεωργία. Όταν όμως ξέσπασε το κυνηγητό των Σουλιωτών από τον Αλή Πασά, αμέσως μετά την απόφαση των πρώτων να εγκαταλείψουν το Σούλι και να το παραδώσουν στον

Εικόνα 14: Η Δέσπω Μπότση έτοιμη να ανατινάξει τον πύργο του Δημουλά. Έργο του Vincenzo Gajassi, Ρώμη, 1833

πασά των Ιωαννίνων τον Δεκέμβριο του 1803, μια ομάδα από 500 περίπου Τουρκαλβανούς στρατιώτες πέρασε από την Ρηνιάσα και επιτέθηκε στις εκεί εγκατεστημένες οικογένειες.

Η Δέσπω Μπότση, αρχηγός της οικογένειας μετά τον θάνατο του συζύγου της, για να αποφύγει τους στρατιώτες και να σώσει την οικογένειά της, κλείστηκε σε αρχοντικό της περιοχής, γνωστότερο με το όνομα «Πύργος του Δημουλά» (σήμερα αναφέρεται και ως «Κάστρο της Δέσπωσης»), μαζί με όλες τις νύφες και τα

εγγόνια της. Από εκεί, πολέμησε γενναία εναντίον των στρατιωτών, αρνούμενη να παραδοθεί. Όταν τέλειωσαν τα βόλια των όπλων, έβαλε φωτιά στον πύργο και κήκε μαζί με την οικογένειά της.

Ο ηρωισμός της Δέσπως Μπότση, έχει απαθανατιστεί στο γνωστό δημοτικό τραγούδι,

Αχός βαρύς ακούεται, πολλά τουφέκια πέφτουν.

Μήνα σε γάμο ρίχνονται, μήνα σε χαροκόπι;

Ουδέ σε γάμο ρίχνονται ουδέ σε χαροκόπι.

Η Δέσπω κάνει πόλεμο με νύφες και μ' αγγόνια.

Αρβανιτιά την πλάκωσε στου Δημουλά τον πύργο:

"Γιώργαινα, ρίξε τ' άρματα, δεν είναι εδώ το Σούλι.

Εδώ είσαι σκλάβα του πασά, σκλάβα των Αρβανίτων".

"Το Σούλι κι αν προσκύνησε, κι αν τούρκεψεν η Κιάφα,

η Δέσπω αφέντες Λιάπηδες δεν έκαμε, δεν κάνει".

Δαυλί στο χέρι άρπαξε, κόρες και νύφες κράζει:

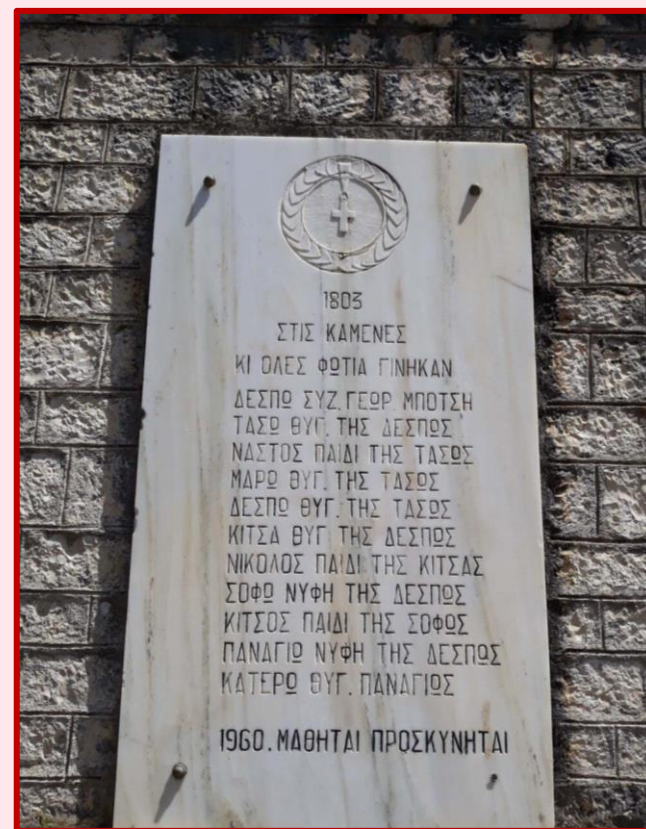
"Σκλάβες Τούρκων μη ζήσωμε, παιδιά μαζί μου ελάτε".

Και τα φουσέκια ανάψανε, κι όλοι φωτιά γενήκαν.

Πηγές:

https://el.wikipedia.org/wiki/Δέσπω_Μπότση

<https://onprevezanews.gr/η-δέσπω-κάνει-πόλεμο-με-νύφες-και-μ-α/>

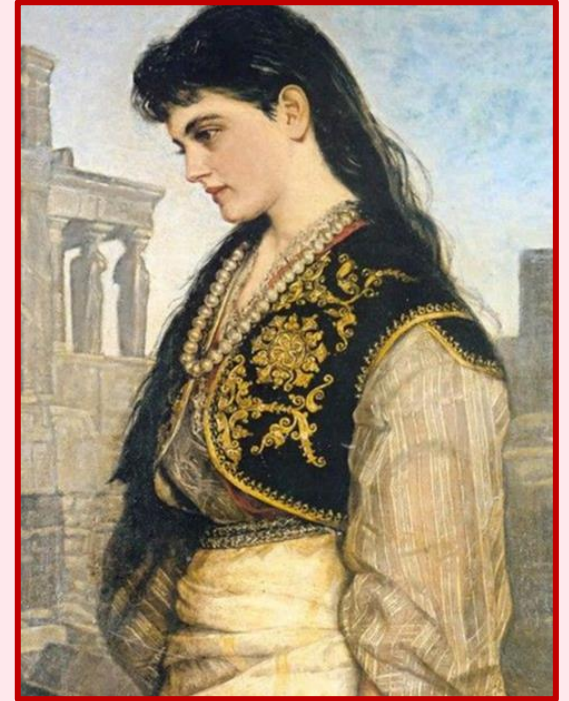

Εικόνες 15,16: Μνημείο αφιερωμένο στην θυσία της Δέσπως Μπότση και της οικογένειάς της.

Μαριγώ Ζαραφοπούλα

Γεννήθηκε στα Ταταύλα της Κωνσταντινούπολης όπου και κατοικούσε. Μέσω του αδελφού της, εμπόρου Χατζη-Βασίλη Σαράφη, ο οποίος ήταν Φιλικός, ήρθε σε επαφή με άλλα μέλη της Εταιρείας. Μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία και λόγω των σχέσεων της οικογένειάς της με σημαίνοντες Τούρκους, ανέλαβε το έργο της συλλογής πληροφοριών για τις κινήσεις αξιωματούχων της Υψηλής Πύλης και χρησιμοποιήθηκε ως μυστική πράκτορας, για την μεταφορά σημαντικών εγγράφων.

Όταν κατά τις αρχές του 1821, ο Ασημάκης Θεοδώρου πρόδωσε τα μυστικά της οργάνωσης στις οθωμανικές αρχές, ανέλαβε, χρησιμοποιώντας τις γνωριμίες της με διάφορους αξιωματούχους, να πληροφορηθεί λεπτομέρειες για το συμβάν, αποστολή την οποία έφερε εις πέρας. Έγινε πιστή συνεργάτης των Περραιβού, Παπαφλέσσα, Χρυσοσπάθη και Αγγαλόπουλου, έδωσε πολλές φορές χρήματα στην «Εφορία της Πόλης». Παράλληλα, χρησιμοποιώντας τις ίδιες γνωριμίες καθώς και τη σημαντική της περιουσία, πέτυχε την δραπέτευση των γιων του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη που διέμεναν στην Κωνσταντινούπολη ως αιχμάλωτοι. Όταν αποκαλύφθηκε η συμμετοχή της ίδιας αλλά και του εμπόρου αδελφού της, Χατζηβασίλη, στη Φιλική Εταιρεία, γνώρισε διώξεις ενώ ο αδελφός της κατατομήθηκε στις 23 Απριλίου του 1821. Τελικά, μετά από μεγάλες ταλαιπωρίες, η Ζαραφοπούλα κατάφερε να μεταβεί στην Ύδρα της επαναστατημένης Ελλάδας, κομίζοντας μαζί της μεγάλο χρηματικό ποσό το οποίο διέθεσε για τις ανάγκες της επανάστασης.

Εικόνα 17: Μαριγώ Ζαραφοπούλα

Στην Πελοπόννησο, χρησιμοποιήθηκε από τους Κολοκοτρώνη και Υψηλάντη ως κατάσκοπος εντός της Τριπολιτσάς και του Ναυπλίου. Τα επόμενα χρόνια, χρηματοδότησε την εκστρατεία του Φαβιέρου στην Κάρυστο καθώς και την αντίστοιχη του Χατζημιχάλη Νταλιάνη στην Κρήτη. Μεσούσης της επανάστασης, παντρεύτηκε τον αξιωματικό Γεώργιο ή Θεόδωρο Στεφάνου, ήρωα της μάχης του Πέτα και της εκστρατείας της Καρύστου, ο οποίος σκοτώθηκε μαχόμενος, αποκτώντας μαζί του δύο παιδιά.

Την προσφορά της Ζαραφοπούλας στην επανάσταση, πιστοποίησαν με σχετικά έγγραφα αρκετοί σημαντικοί οπλαρχηγοί όπως οι Γενναίος Κολοκοτρώνης, Χατζηχρήστος, Νικηταράς κ.ά. Μετά το τέλος του Αγώνα και αφού είχε διαθέσει όλα τα χρήματά της για την Επανάσταση, υπέβαλε αίτηση στην «Εξεταστική επί του Ιερού Αγώνος Επιτροπή» ζητώντας σύνταξη, προσκομίζοντας και πιστοποιητικό των οπλαρχηγών που βεβαίωνε την δράση της και απ' όπου γίνονται γνωστά λίγα πράγματα από την ζωή της. Κανένας ιστορικός δεν την αναφέρει, κανείς απ' όσους έγραψαν τόμους ολόκληρους για τα απομνημονεύματά τους, δεν βρέθηκε να γράψει και δυο λόγια για κείνη. Στην αίτησή της, με ημερομηνία 19 Απριλίου 1865, εκφράζει το εύλογο παράπονο ότι άλλοι που προσέφεραν πολύ λιγότερα από εκείνη και τον σύζυγό της στον Αγώνα, πήραν σύνταξη και αυτή που «στερείται ακόμα και αυτού του επιουσίου» δεν έλαβε τίποτα.

Πέθανε άπορη μετά το 1865, έτος κατά το οποίο αιτήθηκε σύνταξη. Πέθανε άπορη μετά το 1865, έτος κατά το οποίο αιτήθηκε σύνταξη από την Επιτροπή Εκδουλεύσεων.

Πηγές:

<https://www.e-prologos.gr/oi-γυναίκες-της-ελληνικής-επανάσταση/>

<https://argolika.gr/2021/09/10/μαριγώ-ζαραφοπούλα-ηρωίδα-κατάσκο/>

https://el.wikipedia.org/wiki/Μαριγώ_Ζαραφοπούλα

Εικόνα 18: Μαριγώ Ζαραφοπούλα, η αφανής ηρωίδα της Ελληνικής Επανάστασης / Φωτογραφία: Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

Δόμνα Βισβίζη

Εικόνα 19: Δόμνα Βισβίζη

Η Δόμνα Βισβίζη γεννήθηκε στον Αίνο της Θράκης το 1783. Ο πατέρας ήταν μεγαλοκτηματίας της περιοχής. Το 1808, σε ηλικία 25 ετών, παντρεύτηκε τον εφοπλιστή και καπετάνιο Χατζή Αντώνη Βισβίζη, που ήταν από τους πρώτους που μυήθηκαν στη Φιλική Εταιρεία. Με τον σύζυγό της απέκτησαν πέντε παιδιά, τρία αγόρια και δυο κορίτσια. Συμμετείχε ενεργά στην Ελληνική Επανάσταση παίρνοντας μέρος μαζί με τον άνδρα της, Χατζή Αντώνη Βισβίζη, στις θαλάσσιες επιχειρήσεις του Αγώνα στο Άγιο Όρος, στη Λέσβο και στη Σάμο. Συμμετείχε σε δεκάδες ναυμαχίες στο Αιγαίο και στις επιχειρήσεις των Υψηλάντη, Ανδρούτσου και Νικηταρά στη Λαμία για να σταματήσουν την κάθοδο του Δράμαλη νοτιότερα.

Όταν ξεκίνησε η επανάσταση ο άντρας της εξόπλισε το μπρίκι του «Καλομοίρα» με 14 κανόνια και 140 ναύτες πλήρωμα, και μπήκε στον αγώνα. Η Δόμνα τον ακολούθησε μαζί με τα παιδιά τους και συμμετείχε σε όλες τις ενεργειές του, την ναυμαχία της Λέσβου, της Σάμου και του Ευρίπου. Στις 21 Ιουλίου 1822, κατά τη διάρκεια της πολιορκίας της Εύβοιας, στην ναυμαχία

του Ευρίπου ο άντρας της Αντώνιος σκοτώθηκε και η Δόμνα ανέλαβε η ίδια τη διοίκηση του πλοίου «Καλομοίρα». Έχοντας αποκτήσει εμπειρία από τις προηγούμενες ναυμαχίες και με τη βοήθεια του υπαρχηγού καπετάν Σταυρή, κυβέρνησε το πλοίο και συνέχισε τη δράση της στην περιοχή της Εύβοιας. Για τα επόμενα τρία χρόνια έγινε ο φόβος των Τούρκων. Κουβαλούσε με το πλοίο πυρομαχικά και τρόφιμα στους Έλληνες, κανονιοβολούσε τουρκικές θέσεις, ενώ τραυματίστηκε σοβαρά ο γιος της Θεμιστοκλής στα Βρυσάκια.

Το πλοίο της, η «Καλομοίρα», χρησίμευσε για τις συνεδριάσεις του Άρειου Πάγου της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδας. Εξόπλισε και συντήρησε το πλοίο της «Καλομοίρα» με δικά της χρήματα για τρία χρόνια. Εξάντλησε την περιουσία της, πούλησε μέχρι και τα κοσμήματά της, ώσπου δεν είχε πια τι άλλο να δώσει, ενώ το ήδη γέρικο μπρίκι άρχισε να παρουσιάζει προβλήματα και να μην είναι αξιόμαχο. Όταν τελείωσαν τα χρήματά της και δεν μπορούσε να συντηρήσει άλλο το πλοίο το πρόσφερε ως πυρπολικό. Τον Σεπτέμβριο του 1824 η «Καλομοίρα» περνά στα χέρια του κράτους, καθώς η Δόμνα Βισβίζη αναγκάζεται να την παραχωρήσει. Συγκεκριμένα στα τέλη του 1823 οι Υδραίοι της ζητούν το πλοίο της για τις ανάγκες του υδραϊκού στόλου και αυτή το παραχωρεί «μ' όλα τ' αναγκαία εξοπλισμένον», ενώ τα άλλα πλοία που προσέφεραν για τον ίδιο σκοπό ήταν «γυμνά τε και πάντων υστερημένα πλοία». Η ένδοξη πορεία του έμελλε να συνεχιστεί, παρά τις φθορές του. Με το πλοίο αυτό το 1824 ο Πιπίνος έκαψε την τουρκική φρεγάτα - θησαυροφυλάκιο του Χαζνέ Γκεμισί στον Τσεσμέ.

Οι οπλαρχηγοί της Εύβοιας και της Ρούμελης έστειλαν ευχαριστήρια έγγραφα στη Θρακιώτισσα καπετάνισσα για τη συνεισφορά της, ενώ ο Υψηλάντης την χαρακτήρισε «γενναιότατην Δέσποινα και Καπετάνισσα» και ο Ανδρούτσος «Ηρωίδα και ευεργέτιδα». Την ίδια στιγμή που ιστορικές φυσιογνωμίες της Επανάστασης επιδοκίμαζαν την «Μπουμπουλίνα της Θράκης», εκείνη περιπλανιόταν άστεγη και πάμπτωχη με τα πέντε παιδιά της.

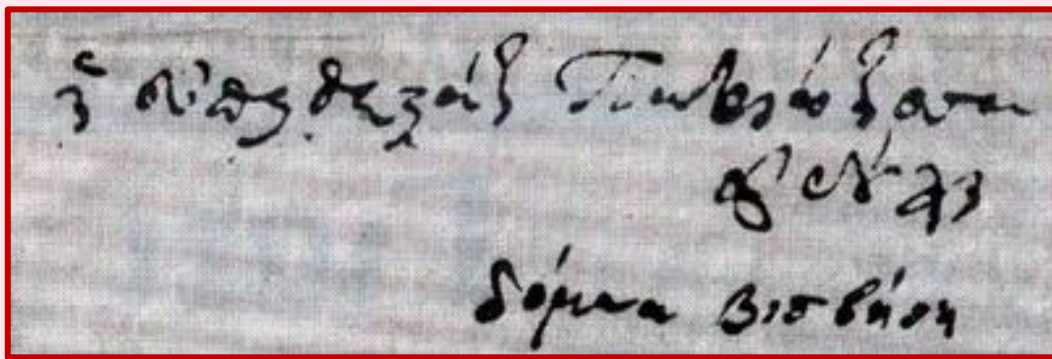
Εικόνα 20: Σκίτσο της Καλομοίρας, Ναυτικό Μουσείο Οδησσού, Ουκρανία. Ναυπηγήθηκε στη Ρωσία το 1817 από Ρώσους μαστόρους και με ξυλεία πεύκα από την Αίνο. Ήταν, για τη κατηγορία του, από τα μεγαλύτερα της εποχής και είχε την πολυτέλεια να έχει ένα ευρύχωρο σαλόνι, πράγμα σπάνιο για τα πλοία της εποχής. Ο λόγος ήταν ότι ο καπτάν Αντώνης Βισβίζης είχε την μεγάλη του οικογένεια μαζί στα ταξίδια του. Το σαλόνι αυτό ήταν η αιτία που συνεδρίαζε ο «Άρειος Πάγος» (η τότε κυβέρνηση) πάνω στο μπρίκι «Καλομοίρα». Το καράβι, κλασικό μπρίκι με 14 κανόνια, είχε μήκος 31,10 μέτρα, πλάτος καταστρώματος 7,62 μ. ολικό πλάτος στα κοίλα 7,80 μ. βάθος αμπαριών 3,40μ. μέγιστο βύθισμα 4,12μ. και χωρητικότητα 259 τόνους. Ήταν ένα μεγάλο καράβι, με μεγάλη χωρητικότητα, που ναυλωνόταν εύκολα, αλλά απέδιδε μεγάλα κέρδη.

Όταν παρέδωσε το πλοίο της, πήγε αρχικά στη Μύκονο όπου ζούσε με τα πέντε παιδιά της σε ένα μικρό δωμάτιο. Έπειτα μεταφέρθηκε στην Ύδρα, και στη συνέχεια εγκαταστάθηκε στο Ναύπλιο. Εκεί, απευθύνθηκε στη Διοίκηση με την ελπίδα ότι το ένδοξο παρελθόν της ήταν ικανό να της εξασφαλίσει τα απαραίτητα προς επιβίωση. Ωστόσο, η πόρτα της Διοίκησης ήταν ερμητικά κλειστή. Δεν έλαβε καν την αποζημίωση που χορηγούνταν σε διάφορους, ακόμα και άγνωστους οπλαρχηγούς. Το μόνο που κατάφερε ήταν να της παραχωρηθεί μία μικρή μηνιαία σύνταξη, τριάντα δραχμών, δηλαδή η κατώτερη όλων. Ο λιμός που χτύπησε τον ελλαδικό χώρο σκότωσε ένα από τα παιδιά της. Το 1826, η Δόμνα Βισβίζη έγραφε:

«... Κλαίω, ευσπλαχνίαν δεν ευρίσκω ουδεμίαν. Άχρι και των ουρανών κραυγάζω. Ότα ανεωγμένα δεν βλέπω! Πώς άλλως να εκφράσω τον πόνο μου; Ή με οποίον άλλον τρόπο να κινήσω ανθρώπων σπλάγχνα εις συμπάθειαν;»

Τον Αύγουστο του 1829 μεταφέρθηκε στο Άργος κι έγραψε στον Καποδίστρια:

«... Γνωρίζω ότι φαίνομαι όχι μόνον οχληρά και βαρετή, αλλά και τολμηρά. Ανάγκη όμως μεγίστη μ' αναγκάζει και μάλλον με βιάζει! Κατ' ανάγκη λιμού, λιμοκτονίας και άκρας πτωχείας κατήντησα κληνήρης εις τόπον ξένον, μακράν των δυστυχών μου ορφανών και ανηλίκων. Δεν είμαι εις κατάστασιν να επιστρέψω εις αυτά, επειδή έμεινα έρημος. Και αυτής της εφημέρου τροφής στερούμενη, κινδυνεύομεν να αποθάνομεν από την πείναν! Επί Μάρτυρι Θεώ δεν έχω καν τα αναγκαία μου έξοδα να επιστρέψω προς την ατυχή οικογένειά μου... Ο πατήρ των ανηλίκων ορφανών

Η Δόμνα Βισβίζη

Εικόνα 21: Υπογραφή της Δόμνας Βισβίζη

μου εθυσίασεν και ζωήν και κατάστασιν υπέρ του έθνους, τα παιδιά του λιμοκτονούν, πεθαίνουν από την πείναν! Το έθνος δεν ευσπλαχνίζεται; Κινδυνεύουν και εντός ολίγου χάνονται... Προστρέχω προς την έμφυτον φιλανθρωπίαν σας, θερμώς παρακαλούσα όπως μοι γίνη καν μικρά εξοικονόμησις, ίνα περιθάψω και δυνηθή ανακουφίσω τα τέκνα μου και προλάβω αυτά πριν, ή εκ της λιμοκτονίας εξοντωθώσι.

Της εξοχότητός της δούλη, η δυστυχής χήρα Δόμνα Βισβίζη»

Μετά το τέλος του Αγώνα η Δόμνα Βισβίζη εγκαταστάθηκε στην Ερμούπολη της Σύρου, ενώ λέγεται πως τα τελευταία χρόνια της ζωής της έζησε και πέθανε στον Πειραιά. Αποτέλεσε μια σπουδαία αγωνίστρια που τελικά πέθανε ξεχασμένη από όλους.

Στη Δόμνα Βισβίζη αναφέρεται δημοτικό τραγούδι που έφερε σε φως έρευνα του Κομοτηναίου Αντώνη Ρωσσίδα.

«Πουλάκι πόθεν έρχεσαι, πουλάκι για αποκρίσου
μην είδες και μην άκουσες για την κυρά Δομνίτσα,
την όμορφη τη δυνατή, την αρχικαπετάνα,
πούχει καράβι ατίμητο και πρώτο μες στα πρώτα,
καράβι γοργοτάξιδο, καράβι τιμημένο
καράβι που πολέμησε στις Ίμπρος το μπουγάζι;
Και το πουλάκι στάθηκε και το πουλάκι λέει:
- Την είδα, την απάντησα, σιμά στο Αγιονόρος
τρεις μέρες επολέμαγε με δυο χιλιάδες Μούρτους.
Καράβια εδώ, καράβια εκεί, καράβια παραπέρα
και τούτη σαν τον αητό ώρμαγε και κτυπούσε
δεξιά, ζερβά κι ανάστροφα κι όπου βολούσε ακόμα.
Κι άκουγες βόγγους δυνατούς κατάρα στην κατάρα
κι οι θάλασσες κοκκίνησαν σαν φέσια των αγάδων».

Εικόνα 22: Μνημείο των Δόμνα και Χατζή Αντώνη Βισβίζη στην πλατεία Φάρου της Αλεξανδρούπολης.

Ο Οδυσσέας Ανδρούτσος βεβαιώνει με έγγραφο του (Μάης 1822) πως η Δόμνα Βισβίζη έσωσε τους άνδρες του και τον ίδιο «δια της προμηθείας τροφίμων και πολεμοφοδίων, άνευ της οποίας ο στρατός του θα διελύετο».

Το τέλος του Χατζή Αντώνη Βισβίζη

... Πολεμώντας διαρκώς έφτασε μαζί με άλλα πλοία στον Άθω όπου αποβίβασαν τον Εμμανουήλ Παππά για να κηρύξει την επανάσταση στη Μακεδονία. Η επαναστατική διοίκηση στη συνέχεια διέταξε τον Αντώνη Βισβίζη να τραβήξει κατά τον Ευβοϊκό για να βοηθήσει τον Υψηλάντη που ήδη μαχόταν εκεί μαζί με τον Οδυσσέα Ανδρούτσο και τον Νικήτα Σταματελόπουλο. Μέσα στη σάλα του πλοίου “Καλομοίρα” συνεδρίαζε η ηγεσία του αγώνα για τον πόλεμο της Εύβοιας.

Την ώρα της συνεδρίασης μαντάτο έφτασε στο πλοίο ότι οι Τούρκοι πίεζαν τους Έλληνες να τους πετάξουν στη θάλασσα. Τότε ο Βισβίζης διέκοψε τη συζήτηση και φώναξε να κατεβάσουν γρήγορα τις βάρκες του πλοίου για να προστρέξουν να βοηθήσουν τους Έλληνες στη στεριά. Λίγο πριν πηδήξει από το κατάστρωμα του πλοίου στη βάρκα γύρισε στη γυναίκα του και της φώναξε:

– “Δόμνα αν δεν γυρίσω πίσω πάρε τη διοίκηση του караβιού και συνέχισε να πολεμάς ώσπου να ελευθερωθεί η Ελλάδα μας. Ο Θεός είναι μαζί μας”.

Όμως ο Αντώνης Βισβίζης ευρισκόμενος ακόμα μέσα στη βάρκα δέχθηκε μια σφαίρα και πέθανε. Η Δόμνα χωρίς άλλη καθυστέρηση ανέβηκε στη γέφυρα και άρχισε να δίνει τις απαραίτητες διαταγές με θαυμαστό τρόπο λες και ήταν καπετάνισσα από χρόνια.

Για περισσότερο από τρία χρόνια η Δόμνα κατάφερε να τριγυρίζει ανάμεσα στα τουρκικά πλοία και να μεταφέρει πολεμοφόδια. Δύο φορές ο Πασάς της Χαλκίδας προσπάθησε να αποβιβαστεί στη Βοιωτία. Τα κανόνια της Δόμνας όμως τον εμπόδισαν.

Πηγή: <https://pireorama.gr/i-thalassomachos-kapetanissa-domna-visvizi-ke-o-pireas/>

Εικόνα 23: Η προτομή της Δόμνας Βισβίζη στο Πεδίον του Άρεως. Γλυπτά της Αθήνας

Θεμιστοκλής-Τιμολέων Βισβίλης

Η φήμη της Δόμνας Βισβίλη, ξεπέρασε τα όρια του ελληνικού κράτους. Το φιλελληνικό κομιτάτο του Παρισιού, στην προσπάθεια του να περιθάψει τα παιδιά των αγωνιστών, έφερε στο Παρίσι και τον μεγάλο γιο των Βισβίληδων μαζί με τα παιδιά του Κανάρη, του Γιαννίτση, του Μ. Μπότσαρη και του Παλάσκα. Ο νεαρός Θεμιστοκλής-Τιμολέων Βισβίλης είχε ωραία και χαρακτηριστική ελληνική μορφή και έγινε το αγαπημένο παιδί των φιλελληνικών κύκλων του Παρισιού. Κυρίες της αριστοκρατίας όπως η κυρία Ρεκαμιέ και η Δούκισσα Ντ' Αμπραντές, φιλοτιμούνταν να τον προστατεύουν. Η ωραία μορφή του φιλοτεχνήθηκε σε Πορτραίτο σε ωραία σύνθεση κάτω από την οποία είναι γραμμένα τα λόγια της μητέρας του Δόμνας, που τον αποχαιρετά καθώς φεύγει για τα ξένα. Το πορτραίτο αυτό λιθογραφημένο σε χιλιάδες αντίτυπα, πωλούνταν στη Γαλλία και την Ευρώπη για μεγάλα ποσά. Με τα ποσά αυτά γίνονταν προμήθεια τροφίμων, φαρμάκων και πολεμοφοδίων, τα οποία οι Γάλλοι έστελναν στους μαχόμενους αγωνιστές. Το πορτραίτο αυτό στάθηκε το πρότυπο για την προτομή του νεαρού Βισβίλη που στήθηκε στην παραλία της Αλεξανδρούπολης . Το 1832 επιστρέφει από το εξωτερικό ο Θεμιστοκλής και διορίζεται ακόλουθος του Υπουργείου των Εξωτερικών (από το 1845 ως το 1876 ήταν διοικητής Νάξου).

Πηγή: https://el.wikipedia.org/wiki/Οικογένεια_Βισβίλη

Εικόνα 24:

Αντίγραφο της προσωπογραφίας του νεαρού Βισβίλη, που φυλάσσεται στο Εθνολογικό Μουσείο, στο οποίο αναγράφεται η συμβουλή της μητέρας του Δόμνας Βισβίλη:

“Παιδί μου, θα υιοθετηθείς και θα οφείλεις την ανάπτυξίν σου εις την γαλλικήν γενναιοδωρίαν. Ίσως δεν θα ζω, όταν επιστρέψης. Σκέψου όμως, παιδί μου, ότι πρέπει να μιμηθείς και να εκδικήσεις τον πατέρα σου” .

Εικόνα 25: Ελληνίδα Μάνα με το νεκρό παιδί της, Αγνώστου, Γαλλικής σχολής, Α' μισό 19ου Αιώνα, Λάδι σε μουσαμά, 83 X 100 εκ., Συλλογή Μιχάλη και Δήμητρας Βαρκαράκη

Πηγές:

https://el.wikipedia.org/wiki/Δόμνα_Βισβίζη

https://el.wikipedia.org/wiki/Οικογένεια_Βισβίζη

<https://www.e-prologos.gr/oi-γυναίκες-της-ελληνικής-επανάσταση/>

<https://www.mixanitouxronou.gr/i-sygklonistiki-istoria-tis-domna-visvizi-roy-pethane-periplanomeni-kai-ftochi/>

<https://cognoscoteam.gr/δόμνα-βισβίζη-η-ηρωική-ναυμάχος-του-21-π/>

<https://www.lifo.gr/culture/arxaiologia/domna-bisbizi-mia-agnosti-kai-yipotimimeni-iroida-tis-epanastasis>

<https://antexoume.wordpress.com/2014/03/20/δόμνα-βισβίζη-η-ηρωική-θρακιώτισσα-κα/>

Επιμέλεια: Σιάσιου Μαρία ΠΕ03